

AMERICKÝ PODIEL NA VZNIKU TZV. 4. GENERÁCIE VEDENIA VOJEN

AMERICAN CONTRIBUTION TO THE 4th GENERATION WARFARE

Jozef TROCHAN

ABSTRACT

The evolution of warfare has shifted from traditional, state-centered conflicts to modern asymmetric warfare involving non-state actors. Warfare has continuously adapted to technological and societal changes, with the United States achieving a peak in military effectiveness in the late 20th century. The end of the Cold War led to an increase in low-intensity conflicts involving terrorists, insurgents, and organized crime groups, which demanded new strategic approaches. This shift gave rise to fourth-generation warfare (4GW), which is defined by non-linear tactics, guerrilla warfare, ideological conflicts, and the strategic use of propaganda and modern communication technologies. 4GW poses a considerable challenge to conventional military doctrines, requiring innovative strategies and technological advancements to effectively address these evolving threats.

Keywords: generations of warfare, fourth-generation warfare, non-state actors, conflict, war

ÚVOD

Podoba vojen sa v priebehu dejín postupne menila. Vedenie vojen sa vždy prispôbovalo spoločenskému a technologickému pokroku dosiahnutému v danej dobe. Rovnako dôležité bolo aj to, kto bojuje a prečo bojuje. Mnohokrát si ani neuvedomujeme, že niektoré spôsoby využívané v súčasných vojnových konfliktoch sú tisícročia staré. V ostatných desaťročiach sa vplyvom technologického pokroku mení aj vedenie vojen pričom sa postupne objavujú nové generácie vojen.

Spojené štáty americké (USA) dosiahli vrchol vojenstva v 20. storočí, najmä v 80. a 90. rokoch. V dôsledku rozsiahleho zapojenia rôznych entít spoločnosti, rozvoja vojenských technológií a pokroku v plánovaní, ktoré bolo založené na dosahovaní efektov, dospeli k revolúcii vo vojenstve. Schopnosť amerických ozbrojených síl zabezpečiť si podporu na akomkoľvek bojisku, pozorovať a rozumieť bojisku, koordinovať sily a viesť presné údery na ciele, zabezpečovala ovládanie konvenčného bojiska. S rozpadom bipolárneho sveta (vrátane rozpadu Sovietskeho zväzu) USA stratili rovnocenného súperu.

V 90. rokoch došlo k nárastu konfliktov nízkej intenzity, v ktorých vystupovali skupiny organizovaného zločinu, teroristické organizácie, povstalci a rôzni vojnoví velitelia. Prístup k novým technológiám a globalizácia ukázali, že boj proti týmto aktérom nie je jednoduchý ani jednoznačný. V tomto období USA a ich západní spojenci položili základy novej generácie vojen, pre ktoré postupne vytvorili potrebný doktrinálny a výcvikový rámec. Jednalo sa už o štvrtú generáciu vojen, ktorá predstavovala pre štáty a ich ozbrojené sily náročnú výzvu.

Za intelektuálny základ pre rozdelenie vojen do generácií sa považuje koncept generácií modernej vojny, ktorý bol publikovaný v článku v Marine Corps Gazette v roku 1989

(Lind, 1989). Podľa tohto konceptu sa za začiatok moderného vedenia vojen považuje obdobie po uzavretí Vestfálskeho mieru v roku 1648, ktorý ukončil tridsaťročnú vojnu. Do popredia ako aktér vedenia vojny sa dostáva štát.

1 PREHLAD PRVÝCH TROCH GENERÁCIÍ VOJEN

Generácia vojny je koncept používaný na kategorizáciu jednotlivých etáp vývoja vedenia vojen, vypracovaný predovšetkým s ohľadom na prevládajúce stratégie, taktiky a technológie typické pre konkrétne obdobie. Koncept poskytuje užitočný rámec na pochopenie zmien vedenia vojen v priebehu času aj s ohľadom na dosiahnutý technologický pokrok. V krátkosti uvedieme charakteristiky prvých troch generácií. Štvrtej generácií sa budeme venovať samostatne v ďalšej časti (Smith, 2008).

Vojna prvej generácie (First-generation Warfare -1GW). Jej trvanie je vymedzené Vestfálskym mierom až približne do roku 1860. Príznačné pre túto generáciu bolo masové sústredenie nasadzovaných síl spojené s lineárnou taktikou a prísnyim dodržiavaním určených formácií. Základom taktiky bolo využívanie zbraní, najmä muškiet s hladkou hlavňou, a teda prísny dril pri vedení paľby. Dochádzalo k veľkým kontradikciám medzi „kultúrou rozkazu“ a neusporiadanosťou bojiska. Generácia končí rozporom medzi použitím pevných formácií a zavádzaním modernejších zbraní. Najlepším príkladom tohto obdobia sú napoleonské vojny.

Vojna druhej generácie (Second-generation Warfare - 2GW). Táto generácia sa v dôsledku narastajúcej industrializácie a zavádzania nových zbraňových technológií. Medzi jej hlavné črty patrí vedenie zákopovej vojny, masové používanie delostrelectva a guľometov, plánované využívanie železníc a telegrafných sietí na zabezpečenie komunikácie a logistickej podpory. Osobitným rysom objavujúcim sa v tomto období bolo použitie bojových otravných látok. Najznámejšími príkladmi sú Americká občianska vojna, prvá svetová vojna a občianska vojna v Španielsku.

Vojna tretej generácie (Third-generation Warfare - 3GW). Na rozdiel od predchádzajúcich dvoch generácií vojen bolo ťažisko tretej generácie sústredené na rýchlosť, prekvapenie, mentálne a fyzické „narúšanie“. Typickým príkladom je využívanie nelineárnej taktiky založenej na vedení bleskovej vojny a manévrového boja. Došlo k zmene taktiky aj vojenskej kultúry. Vojenské umenie sa sústredilo na využívanie obrnených síl, vzdušnej podpory a nadvlády, silnej flexibilnej logistiky a zároveň na využívanie iniciatívy veliteľov. Najlepšími príkladmi sú druhá svetová vojna a konflikt v Perzskom zálive.

Je potrebné zdôrazniť, že koncept generácií vojen nemožno chápať ako striktnú a chronologickú postupnosť. V rámci jednotlivých období môže dochádzať k ich prekrývaniu a rôznym kombináciám v závislosti od obdobia a miesta vojnového konfliktu. Prechod medzi generáciami nemusí byť jednoznačne rozlíšiteľný, pretože prvky jednotlivých predchádzajúcich generácií sa môžu naďalej objavovať spolu s aplikovaním nových postupov a technológií.

2 VOJNA ŠTVRTEJ GENERÁCIE (FOURTH-GENERATION WARFARE – 4GW)

Americká angažovanosť v protipovstaleckých operáciách mala rozhodujúci vplyv na pochopenie a rozvoj k prístupu vedenia vojny štvrtej generácie. Analýza amerického zapojenia do protipovstaleckých operácií poskytuje cenné poznatky o vývoji a dynamike vojny tejto generácie.

Na rozdiel od predchádzajúcich generácií vojen, predstavuje štvrtá generácia odklon od tradičných štátnymi vedených vojnových konfliktov. Jej ťažiskom sa stáva asymetrická taktika

používaná neštátnymi aktérmi. Do popredia vystupujú najmä partizánska vojna, povstanie, terorizmus, využívanie propagandy a informačnej vojny. Význačným rysom tejto generácie vojny je splývanie vojenskej a civilnej sféry, vplyvov ideológie, motivácie a využívania moderných komunikačných a informačných technológií (Lind, 1989).

Začiatok vojen štvrtej generácie možno pripísať rôznym historickým, politickým a sociokultúrnym faktorom, ktoré formovali vyvíjajúci sa charakter vedenia vojny, hoci je ťažké jednoznačne určiť jeden konkrétny východiskový bod alebo časový úsek. Môžeme predpokladať, že k vzniku vojen štvrtej generácie prispela kombinácia rôznych faktorov a udalostí. Ich možnú kategorizáciu uvádzame v nasledujúcich odstavcoch (Ghanshyam, 2005).

Korene štvrtej generácie vojen sú badateľné v stratégiách a taktikách používaných hnutiami odporu (partizánskymi hnutiami) počas celej histórie. Partizánsku vojnu, ktorá sa vyznačuje najmä útokmi typu „hit-and-run“, sabotážami a využívaním civilného obyvateľstva, zúžitkovali a stále využívajú skupiny vzdorujúce okupácii alebo bojujúce proti konvenčným vojenským silám. Vhodné príklady zahŕňajú španielsku partizánsku vojnu proti Napoleonovi, partizánsky odboj počas druhej svetovej vojny v Európe a boje za nezávislosť v Afrike a Ázii.

Zásadnú úlohu pri rozvoji vojen štvrtej generácie zohralo obdobie dekolonizácie a vzostupu národnooslobodzovacích hnutí v 20. storočí. Keď sa koloniálne impériá rozpadali, neštátni aktéri sa snažili získať nezávislosť využívaním asymetrického boja a taktiky proti mocnejším okupačným silám. Tieto hnutia často kombinovali politickú mobilizáciu, partizánsku vojnu a propagandistické kampane s cieľom poraziť koloniálne mocnosti. Medzi vhodné príklady patrí alžírka vojna za nezávislosť proti francúzskej nadvláde a vojna vo Vietname.

Ideologická motivácia bola od začiatku hnacou silou vojen štvrtej generácie. Spojenie politických ideológií a náboženského extrémizmu viedlo k vzostupu neštátnych aktérov, ktorí využívali nekonvenčné taktiky. Tieto skupiny sa často snažili napadnúť a zvrhnúť existujúce politické a sociálne štruktúry, pričom ich ideológia slúžila ako zjednocujúci faktor. Príklady zahŕňajú islamistické extrémistické skupiny ako Al-Káida a Islamský štát (ISIS), ktoré viedli kampane štvrtej generácie vojny založené na ich radikálnej interpretácii islamu.

Nástup pokročilých komunikačných a informačných technológií výrazne ovplyvnil štvrtú generáciu vojny. Šírenie internetu, platforiem sociálnych médií a mobilných komunikačných zariadení uľahčilo šírenie propagandy, náboru a koordinácie medzi neštátnymi aktérmi. Tento technologický pokrok umožnil aktérom využiť silu okamžitej globálnej komunikácie a obídenie tradičných kanálov šírenia informácií.

K vzniku štvrtej generácie vojny prispeli aj zlyhania a obmedzenia konvenčného prístupu k vedeniu vojny. Konvenčné vojenské sily, ktoré viedli vojenské ťaženia a operácie proti neštátnym aktérom využívajúcim asymetrickú taktiku, ako napríklad USA vo Vietname, Iraku a Afganistane alebo ZSSR v Afganistane, narazili na nové výzvy v boji proti protivníkom štvrtej generácie vojen.

Treba poznamenať, že počiatky vojen štvrtej generácie sú vzájomne prepojené. Vychádzajú z kombinácie historických udalostí, politických aspirácií, ideologických motivácií a technologického pokroku. Pochopenie týchto pôvodov poskytuje ucelenejší pohľad na faktory, ktoré riadia vývoj vojen, a na výzvy, ktorým môžu čeliť tradičné konvenčné vojenské sily v boji proti protivníkom v rámci štvrtej generácie vojen.

3 HISTORICKÉ VÝCHODISKA PRE VEDENIE VOJNY ŠTVRTEJ GENERÁCIE

Historické skúsenosti USA zohrali významnú úlohu pri rozvoji teórie a pochopení vedenia vojny štvrtej generácie. Hoci vojna štvrtej generácie nie je len americkou záležitosťou, ale skôr globálnym fenoménom s príspevkami z rôznych regiónov, analýza kľúčových amerických skúseností poskytuje cenné poznatky o jej vývoji a dynamike. Viaceré historické udalosti a konflikty, ktoré sa odohrali na území USA alebo do ktorých sa USA zapojili, výrazne ovplyvnili vývoj vedenia vojny štvrtej generácie. Niektoré z nich v krátkosti zmienime (Davis, 2012, Lind, Thiele, 2015).

Americká revolúcia (1775-1783) proti britskej koloniálnej nadvláde ponúkla prvé príklady taktík vojny štvrtej generácie používaných slabšou povstaleckou silou. Americkí kolonisti, ktorí čelili organizovanej vojenskej sile, využívali asymetrické bojové taktiky, ako útoky „hit-and-run“ a spoluprácu s domorodým civilným obyvateľstvom. Použitie nepravidelných síl, ako boli koloniálne milície a partizánski bojovníci, ukázalo účinnosť nekonvenčných taktík v boji proti konvenčnej armáde.

Americká občianska vojna (1861-1865) bola ďalšou významnou udalosťou, ktorá prispela k rozvoju vojny štvrtej generácie. Hoci samotný konflikt do značnej miery pripomínal vojnu druhej generácie s rozsiahlymi bitkami a zákopovou vojnou, prvky vojny štvrtej generácie sa objavili v neskorších fázach, keď konfедераčné sily čelili vojenskej presile Únie a začali používať partizánsku taktiku (prepady, narušovanie zásobovacích trás, ničenie infraštruktúry a pod.).

Vietnamská vojna (1955-1975) je pravdepodobne jednou z najvýznamnejších amerických skúseností, ktoré formovali porozumenie vedeniu vojny štvrtej generácie. Tento konflikt demonštroval výzvy, ktorým čelia moderné, technologicky lepšie vybavené konvenčné sily v boji proti povstalcovi využívajúcim partizánsku taktiku a výhody spolupráce s miestnym obyvateľstvom. Vietkong, podporovaný Severným Vietnamom, využíval taktiku zahŕňajúcu útoky „hit-and-run“, prepady a pasce, pričom na získanie podpory využíval aj rozsiahlu propagandu a politickú mobilizáciu. Dlhotrvajúci konflikt ukázal problémy prispôsobenia sa novej stratégii v rámci vojny štvrtej generácie zdôraznil dôležitosť získania podpory domácej populácie, teda „srdce a mysli“ civilného obyvateľstva.

Po teroristických útokoch z 11. septembra 2001 USA odštartovali globálnu vojnu proti terorizmu, čo predstavovalo rozsiahle a dlhodobé vojenské ťaženie mimo vlastného územia. Toto ťaženie zahŕňalo vojenské intervencie v Afganistane a Iraku, kde americké sily čelili neštátnym aktérom aktívne využívajúcim prístupy vojny štvrtej generácie. Povstalecké skupiny, ako napríklad Taliban a rôzne iracké milície, využívali samovražedné bombové útoky, útoky improvizované výbušné zariadenia (IED) a zneužívanie sektárskeho násillia na podkopanie stability a odpor voči okupácii. Výzvy, ktorým čelili americké ozbrojené sily pri prispôsobovaní sa nekonvenčnému vedeniu vojny, zdôraznili potrebu vypracovania a realizácie protipovstaleckej stratégie potrebnej na zvládnutie odporu silného a dobre organizovaného neštátneho aktéra.

Vzostup globálnych teroristických organizácií ako Al-Kájda a Islamský štát ešte viac demonštruje americké skúsenosti, ktoré prispeli k rozvoju vojny štvrtej generácie. Tieto skupiny efektívne využívali propagandu, informačnú vojnu, pričom využívali rôzne platformy sociálnych médií na získavanie nasledovníkov, poskytovanie návodov na útoky osamelých vlkov a šírenie strachu. USA a ich spojenci zapojení do boja proti terorizmu pochopili, že na dosiahnutie víťazstva je potrebný nový prístup, ktorý využíva inovatívne stratégie a koordináciu

medzi roztrieštenými spravodajskými agentúrami, orgánmi činnými v trestnom konaní a ďalšími medzinárodnými inštitúciami.

4 INOVÁCIE V RÁMCI VEDENIA VOJNY ŠTVRTEJ GENERÁCIE

USA, ako pravdepodobne najväčší líder v oblasti technologických inovácií, významne prispeli k vývoju a dynamike boja vojny štvrtej generácie. Technologický pokrok na americkej strane formoval taktiku, stratégiu a schopnosti štátnych aj neštátnych aktérov zapojených do konfliktov. Možno uviesť niekoľko oblastí, ktoré tieto poznatky podporujú.

Široká dostupnosť internetu, platforiem sociálnych médií a mobilných komunikačných zariadení uľahčila rýchle šírenie propagandy, náboru a koordinácie medzi neštátnymi aktérmi. Tieto technológie umožnili aktérom komunikovať a koordinovať operácie na globálnej úrovni, obchádzať tradičné kanály a spochybňovať efektivitu konvenčných štruktúr velenia a riadenia.

Americké ozbrojené sily sa stali priekopníkom vo vývoji a využívaní bezpilotných prostriedkov (Unmanned Aerial Systems - UAS), ktoré mali výrazný vplyv na rozvoji vojny štvrtej generácie. Bojové UAS, ako napríklad MQ-1 Predator a MQ-9 Reaper, boli americkými ozbrojenými silami a spravodajskými agentúrami využívané na sledovanie, prieskum a ciele útoky proti jednotlivým povstaleckým cieľom. Používanie UAS umožnilo USA vykonávať operácie so zníženým rizikom pre ich personál, pričom zároveň umožnilo dlhodobé sledovanie, presné útoky na ciele s vysokou hodnotou a znižovanie počtov civilných obetí (Walsh, 2013).

USA disponujú pokročilými spôsobilosťami kybernetického boja, ktoré sa stali neoddeliteľnou súčasťou moderného vojnového konfliktu vrátane vojny štvrtej generácie. Kybernetické operácie, ako sú hacking, úniky údajov a dezinformačné kampane, využívajú štátni aj neštátni aktéri. USA sú v popredí rozvoja ofenzívnych a obranných kybernetických spôsobilostí, ktoré im umožňujú narúšať nepriateľské siete, získať spravodajské informácie a viesť informačnú vojnu. Tieto americké kybernetické spôsobilosti zároveň poskytli nové nástroje na boj proti hrozbám v rámci vojny štvrtej generácie (Liles, 2007).

Prežitie v rámci operácii proti povstalcom si zo strany USA vyžiadalo nákladné investície do vývoja pokročilých technológií spravodajstva, sledovania a prieskumu (Intelligence, surveillance and reconnaissance - ISR). Tieto spôsobilosti zohrali kľúčovú úlohu tým, že poskytovali nevyhnutné spravodajské informácie na identifikáciu, sledovanie, zadržanie alebo elimináciu neštátnych aktérov. Technológie ako satelitné snímkovanie, výstupy signálového spravodajstva (SIGINT) a ďalšie pokročilé sledovacie systémy zlepšili spoločné situačné povedomie, pomohli pri identifikácii cieľov a podporili rozhodovanie v povstaleckom prostredí (Jamison, 2006).

Americkou výhodou bola aj prevaha vo vývoji a používaní pokročilých zbraňových systémov, vrátane presne navádzanej munície (Precision-Guided Munitions - PGM). Tieto zbraňové systémy výrazne zlepšili spôsobilosť zameriť sa na konkrétne ciele alebo štruktúry a zároveň minimalizovať vedľajšie škody. Presné útoky sa stali kľúčovým prvkom využívaným v boji, čo umožnilo USA narušiť a znefunkčniť nepriateľské siete a spôsobilosti (Kim, 2022).

Veľmi dôležitým poznatkom a prínosom z protipovstaleckých operácií bola dôležitosť civilno-vojenskej spolupráce (Civil-Military Cooperation - CIMIC) a medzirezortnej koordinácie. Efektívny boj proti povstaniu si vyžiadal komplexný a integrovaný prístup zahŕňajúci nielen vojenské, ale aj civilné agentúry, medzinárodných partnerov a dôležitých miestnych aktérov. USA uznali potrebu koordinácie medzi vojenskými a civilnými aktérmi, ako sú diplomati, experti pre regionálny rozvoj a spravodajské agentúry, s cieľom riešiť zložité sociálne, politické a ekonomické rozmery protipovstaleckých ťažení.

Rozvoj technologických inovácií, ktorými USA prispeli k vedeniu vojny štvrtej generácie, znamenal, že si ho osvojili rôzni aktéri po celom svete. Šírenie technológií a demokratizácia prístupu k týmto spôsobilostiam umožnili aj neštátnym aktérom ich využívanie a prispôsobovanie ich potrebám, čím došlo aj k sponchybneniu tradičnej dominancie štátnych aktérov.

5 ROZVOJ DOKTRINÁLNEHO PROSTREDIA

Napriek značným americkým skúsenostiam získaným angažovaním sa v rámci boja proti povstalcom neexistuje žiadna konkrétna oficiálna doktrína, ktorá by bola považovaná za americkú doktrínu vedenie vojny štvrtej generácie. Ozbrojené sily USA svoje skúsenosti implementovali do širšieho spektra doktrín a ostatných publikácií, kde rozpracovali rôzne koncepty a stratégie súvisiace s poznatkami z vedenia štvrtej generácie vojen, zameraných na boj proti neštátnym aktérom. Najdôležitejšie a najrelevantnejšie publikácie z nášho pohľadu v krátkosti uvedieme v nasledujúcich odstavcoch.

Na základe skúsenosti z protipovstaleckých kampaní americké ozbrojené sily vypracovali dokumenty, ktoré ponúkajú návody na riešenie výziev, ktoré predstavujú povstania a neštátni aktéri zapojení do vojny. Základ predstavujú manuály FM 3-24 *Counterinsurgency* a MCWP 3-33.5 *Counterinsurgency Operations*, ktoré rozpracovávajú a popisujú postupy na vykonávanie efektívnych operácií proti povstaniu (Counterinsurgency - COIN). V podmienkach slovenských ozbrojených síl bola vypracovaná a vydaná doktrína SVD 30-44 *Vedenie operácií proti povstaniu (COIN)*.

Americký prístup k boju proti povstaniu (COIN) sa zameriava na prístupy orientované na populáciu v rámci vedenia protipovstaleckých operácií. Tento prístup sa sústreďuje na ochranu a získanie podpory miestneho obyvateľstva s cieľom znížiť atraktivitu a vplyv neštátnych aktérov. Doktrína a na ňu nadväzujúce publikácie zdôrazňujú dôležitosť pochopenia „human terrain“ (ľudského faktoru) a interakciu s miestnym obyvateľstvom.

Vedenie nekonvenčnej vojny zahŕňa celý rad vojenských aktivít proti neštátnym aktérom, vrátane protiteroristických, protipovstaleckých a stabilizačných operácií. Veliteľstvo špeciálnych operácií USA (USSOCOM) vypracovalo a používa spoločnú publikáciu JP 3-05 *Special Operations*, ktorá načrtáva princípy a postupy pre vedenie nekonvenčných vojen.

USSOCOM rozpracovalo aj doktríny pre jednotky špeciálnych operácií zapojené do nekonvenčných konfliktov a boja proti neštátnym aktérom. Patria medzi nich hlavne spoločné publikácie ako JP 3-05.1 *Joint Special Operations Task Force Operations* a JP 3-05.2 *Joint Special Operations Air Component Operations*.

Významné miesto medzi doktrínami má aj americká doktrína informačných operácií, ktorá odráža význam informačných operácií v boji proti neštátnym aktérom zapojených do ideologickej vojny. Doktrína zdôrazňuje dôležitosť pochopenia propagandy, boja proti nej a využívania informácií na získanie strategických výhod. Príkladom je spoločná publikácia JP 3-13 *Information Operations*, ktorá obsahuje návod na plánovanie a vykonávanie informačných operácií.

Zmienené doktríny, publikácie a manuály určite nepredstavujú vyčerpávajúci zoznam amerického doktrinálneho prostredia reflektujúceho na prístup k vedeniu vojny štvrtej generácie. Pozitívnym americkým prínosom je prístup, ktorý zabezpečuje kontinuálny proces aktualizácie doktrín na základe operačných skúseností a meniacich sa hrozieb.

6 NEŠTÁTNI AKTÉRI A IDEOLOGICKÝ BOJ

Úloha USA v boji proti neštátnym aktérom zapojeným do ideologickej vojny bola vnímaná ako komplexná bezpečnostná stratégia (White House, 2022). Za hlavných neštátnych aktérov zapojených do ideologickej vojny sú zvyčajne považované extrémistické skupiny, teroristické organizácie a online propagandisti, ktorí sa snažili šíriť svoje ideológie a získavať jednotlivcov pre svoje ciele.

Významným aspektom amerického prístupu proti neštátnym aktérom zapojeným do ideologickej vojny sú vojenské operácie. Po teroristických útokoch v roku 2001 USA začali vojenské ťaženia v Afganistane a Iraku s cieľom rozložiť Al-Kájdú a odstrániť vtedajšieho irackého prezidenta. Súčasťou cieľa operácií bola aj eliminácia ideologických základov extrémistických skupín zničením ich bezpečných útočísk („safe havens“), narušením ich systému velenia a riadenia (C2) a ich podpory v regióne (Ryan, 2018).

Dôležitým prvkom v boji proti ideologickej vojne bola snaha o zapojenie a spoluprácu s ďalšími medzinárodnými partnermi, hlavne využitím potenciálu NATO, s ktorým Američania koordinovali úsilie v boji proti extrémizmu, zdieľali spravodajské informácie a podporovali iniciatívy na budovanie kapacít v partnerských krajinách. Medzinárodné spoločenstvo tiež vytvorilo rámec, ako napríklad Globálne protiteroristické fórum, ktoré slúži na posilnenie spolupráce a výmenu najlepších postupov v boji proti extrémistickým ideológiám.

Ďalšou kľúčovou zložkou boja proti neštátnym aktérom zapojeným do ideologickej vojny bolo riešenie základných príčin, ktoré prispievajú k radikalizácii a šíreniu extrémistických ideológií. Tento prístup bol založený na fakte, že samotná vojenská sila je nedostatočná a že riešenie základných problémov, podpora samosprávy a investície do vzdelávania, hospodárskeho rozvoja a sociálnej súdržnosti sú nevyhnutné. USA podporili iniciatívy zamerané na boj proti násilnému extrémizmu, poskytovaniu pomoci a spolupráci s miestnymi komunitami pri budovaní odolnosti voči šíreniu extrémizmu.

V oblasti informačnej vojny USA uznali dôležitosť boja proti propagande a dezinformáciám šíreným neštátnymi aktérmi. Používanie online platforiem a sociálnych sietí týmito skupinami uľahčilo šírenie ich ideológií a potencionalného náboru. Vláda USA v spolupráci s technologickými spoločnosťami úspešne bojovala proti extrémistickému obsahu, narúšala online náborové siete a viedla aktívne strategické komunikačné kampane.

Nezanedbateľným prínosom bolo aj rozvíjanie kapacít a možností spravodajských agentúr s cieľom identifikovať a monitorovať neštátnych aktérov zapojených do ideologickej vojny. Úsilie zahŕňalo hlavne sledovanie finančných tokov skupín, identifikáciu jednotlivcov náchylných na radikalizáciu a hodnotenie účinnosti protiopatrení. Udržiavanie komplexného chápania hrozieb, ktoré predstavujú neštátni aktéri, umožnilo USA lepšie formulovať stratégie a reakcie na boj proti ich aktivitám.

Je potrebné podotknúť, že nie všetky postupy a opatrenia boli vnímané pozitívne. Kriticky boli vnímané vojenské zásahy a protiteroristické opatrenia, hlavne z dôvodu ich negatívnych dopadov vrátane civilných obetí a v neposlednom rade aj ich vplyvu na následnú radikalizáciu. Ako vhodný kompromis sa objavil prístup orientovaný na základné riešenie politických, sociálnych a ekonomických faktorov, ktorých zanedbanie prispieva k vzostupu extrémistických ideológií.

ZÁVER

Americká angažovanosť vo vojne štvrtej generácie mala zásadný vplyv na formovanie globálnej vojenskej doktríny, čo vyústilo do prehodnotenia stratégií boja proti povstaniu a vedeniu nekonvenčných operácií. Nárast asymetrických hrozieb podnietil rozvoj špecifických spôsobilostí, čo postupne viedlo k zníženiu potreby konvenčných ozbrojených síl. Získané skúsenosti USA z konfliktov v Afganistane a Iraku posilnili význam nekonvenčných prístupov, najmä v oblasti protipovstaleckých a protiteroristických operácií, pričom tieto poznatky ovplyvnili nielen americké vojenské doktríny, ale aj doktríny aliančných partnerov.

Kľúčovou zmenou v prístupe bolo preorientovanie sa z využívania čisto vojenskej sily na stratégie zamerané na získanie podpory miestnej populácie. Nové protipovstalecké prístupy prispeli k oslabeniu povstaleckých skupín prostredníctvom posilňovania dôvery miestneho obyvateľstva. V tomto kontexte zohrala významnú úlohu civilno-vojenská spolupráca, ktorá podporila dosahovanie operačných cieľov.

Operácie vedené v komplexných prostrediach si vyžiadali nasadzovanie síl pre špeciálne operácie (SOF), kde úspech amerických SOF v protipovstaleckých a protiteroristických aktivitách prispel k formovaniu obdobných síl aj v rámci aliančných krajín. Sily pre špeciálne operácie sa tak stali integrálnou súčasťou ozbrojených síl a ich kľúčovou spôsobilosťou. Americký prístup navyše zdôraznil význam informačných a kybernetických operácií, ktoré zohrali kľúčovú úlohu pri vytváraní naratívov a ovplyvňovaní verejnej mienky v konfliktoch, ako boli vojenské kampane v Afganistane a Iraku. Informačné operácie a kybernetické spôsobilosti sa stali neoddeliteľnou súčasťou moderných bojových operácií a podporili efektívne vedenie obranných aj ofenzívnych činností.

Americký podiel na vojnách štvrtej generácie zahŕňa široké spektrum vojenských, diplomatických, spravodajských a socio-ekonomických faktorov. Skúsenosti USA z historických konfliktov, od občianskej vojny až po operácie po udalostiach z 11. septembra 2001, výrazne formovali americké ozbrojené sily pri vedení protipovstaleckých kampaní a zvýraznili význam prístupu orientovaného na civilnú populáciu. Spojené štáty, ako líder v oblasti technologických inovácií, významne prispeli k rozvoju pokročilých komunikačných, informačných a zbraňových technológií, vrátane bezpilotných lietadiel, kybernetických bojových systémov a systémov spravodajstva, sledovania a prieskumu, ktoré sú nevyhnutné na dosiahnutie bojovej prevahy.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- DAVIS, A. 2012. *American Military History and its Insights into Fourth Generation Warfare*. 2012. London: Biblioscholar, 2012. 122 s. ISBN 978-1249403821.
- FIELD MANUAL. 2006. *FM 3-24 Counterinsurgency*. Virginia: Headquarters, Marine Corps Combat Development Command, 2006. 959 s. ASIN B00A6A24JE.
- HAMMES, T. 2005. *Insurgency: Modern Warfare Evolves into a Fourth Generation*. [online]. Dostupné na internete: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA430089.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.21236/ADA430089>
- HAMMES, T. 2006. *The Sling and the Stone: On War in the 21st Century*. Mumbai: Manas Publications. 2006. 122 s. ISBN 978-8170492825.
- HAMMES, T. 2016. *Fourth Generation Warfare Evolves, fifth emerges*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/xfzx>.
- JAMISON, E. 2006. *Intelligence Strategy for Fourth Generation Warfare*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/oy39>. DOI : <https://doi.org/10.21236/ADA449385>
- JOINT PUBLICATION. 2014. *JP 3-13 Information Operations*. [online]. Dostupné na internete: https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3_13.pdf.
- JOINT PUBLICATION. 2014. *JP 3-05 Special Operations*. [online]. Dostupné na internete: https://irp.fas.org/doddir/dod/jp3_05.pdf.
- KARP, A. - KARP, R. - TERRIFF, T. 2007. *Global Insurgency and the Future of Armed Conflict: Debating Fourth-Generation Warfare*. London: Routledge, 2007. 316 s. ISBN 978-0415413572.
- KATOCH, G.S. 2005. *Fourth Generation War: Paradigm For Change*. [online]. Dostupné na internete: <https://core.ac.uk/download/pdf/36695855.pdf>.
- KIM, S. 2022. *The Marine Corps must examine the weaknesses of its squads and identify additional capabilities it needs to win the next war*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/jczw>.
- LILES, S. 2007. *Cyber warfare compared to fourth and fifth generation warfare as applied to the Internet*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/ish8>. DOI: <https://doi.org/10.1109/ISTAS.2007.4362225>
- LIND, W. - THIELE, G. 2016. *4th Generation Warfare Handbook*. Kouvola: Castalia House, 2016. 134 s. ISBN 9527065755.
- LIND, W. S. et al. 1989. *The Changing Face of War: Into the Fourth Generation*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/udpw>.
- LIND, W. S. Understanding Fourth Generation War. In: *Military Review*, 2004, roč. 84, č. 5, ISSN 0026-4148, s. 12-16.
- MARINE CORPS WARFIGHTING PUBLICATION. 2014. *MCWP 3-33.5, Insurgencies and countering insurgencies*. [online]. Dostupné na internete: https://www.marines.mil/Portals/1/MCWP%203-33.5_Part1.pdf.
- OPELLO, W. 2016. *War, Armed Force, and the People: State Formation and Transformation in Historical Perspective*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2016. 314 s. ISBN 9781442268814.

- RYAN, M. 2018. *Defeating ISIS and Al-Qaeda on the Ideological Battlefield: The Case for the Corporation Against Ideological Violence*. [online]. Dostupné na internete: <https://digital-commons.usnwc.edu/ciwag-case-studies/16>.
- SIMONS, G. 2010. *Fourth Generation Warfare and The Clash of Civilizations*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/dwm7>.
- SMITH, R. 2007. *The Utility of Force: The Art of War in the Modern World*. New York: Vintage Books, 2007. 448 s. ISBN 978-0307278111.
- TIMOTHY J. 2009. *Military History and Fourth Generation Warfare*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/aoze>.
- VAN CREVELD, M. 2008. *The Changing Face of War: Lessons of Combat, from the Marne to Iraq*. New York: Presidio Press. 2008. 336 s. ISBN 0891419020.
- WALSH, J. 2013. *The effectiveness of drone strikes in counterinsurgency and counterterrorism campaigns*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/if69>.
- WANG, X. - QIAO, L. 2002. *Unrestricted Warfare: China's Master Plan to Destroy America*. Panama: Pan American Publishing. 2002. 194 s. ISBN 0971680728.
- WHITE HOUSE. 2022. *National Security Strategy of the United States of America*. [online]. Dostupné na internete: <https://lnk.sk/swl7>.

plk. Mgr. Jozef TROCHAN
Externý doktorand Katedry bezpečnosti a obrany
AOS generála Milana Rastislava Štefánika
03101 Liptovský Mikuláš
jozef.trochan@mil.sk